

Estetisk veileder

Andenes

Andøy kommune

Estetisk veileder for Andenes
Sentrumsplanen 2025

Versjon 1

Hvorfor estetisk veileder?

Estetikk handler om hvordan omgivelsene våre ser ut og føles – og hvordan dette påvirker oss i hverdagen. Det gjelder alt fra bygninger og gater til parker, skilt og lyssetting. Når vi skaper et sted som ser godt ut og er trivelig å være i, bidrar vi ikke bare til en hyggelig atmosfære, men også til stolthet, trivsel og aktivitet i lokalsamfunnet.

I Andenes er vi stolte av vår historie, vår kystkultur og vårt unike landskap. Ved å tenke bevisst på estetikk når vi utvikler tettstedet vårt videre, kan vi ta vare på særpreget samtidig som vi legger til rette for ny næringsvirksomhet, bærekraftig reiseliv og et levende tettsted.

Denne veilederen er laget for å gi inspirasjon og enkle verktøy til alle som ønsker å bidra til å forme Andenes – enten du er politiker, entreprenør, næringsdrivende eller en engasjert innbygger. Små og store valg påvirker helheten, og sammen kan vi gjøre Andenes til et enda mer attraktivt sted å bo, besøke og drive næring i.

Innhold

Andenespaletten	side 4
Fargebruk på fasader	side 5
Bygningstyper, fortetting og utforming	side 8
Universell utforming	side 9
Materialer og stedsutvikling	side 10
Fasadeutforming og møte med gata	side 12
Prinsipper for uterom	side 14
Historier verdt å minnes	side 16

01

Andenespaletten

Fargepaletten for Andenes er basert på fasadefargene som allerede finnes i gatene lengst nord på Andøya.

I Nord-Norge, der lange grå vintre preger tettstedene, er det ofte varme eller sterkt kulørte farger (dvs. sterk og intens farge) som kommer best ut i kontrast med den mørke sesongen. Nyanser av engelskrød eller okergul har ofte blitt brukt på steder som Andenes og det ser vi fremdeles mange eksempler på her, ispedd fine grønn- og blånyanser.

Det finnes mange måter å bruke farger på huset ditt. Mange materialer har fine egenfarger som vil endres og få fine nyanser over tid. Murhus og grunnmurer kan pusses i egne farger, men aller vanligst på Andenes er det å male huset for å få frem ønsket farge. Ulike deler av veggen, mur, karmer, dører og tak kan med fordel bære egne farger, med variasjon til grunnfargen med størst overflate.

Formålet med fargepaletten for Andenes er ikke å fortelle hvilke farger som skal eller ikke skal brukes. Paletten er ment som et utgangspunkt for å gjøre det lettere å velge farger. Vi oppfordrer samtidig sterkt til å unngå gråfargede og fargeløse bygg framover. I stedet utfordrer vi deg som skal male eller bygge nye hus, til å våge mer farger. Dette kan være morsomt og gjør ofte mye for å øke attraktiviteten til et sted. Med Andenespaletten har du noe å ta utgangspunkt i neste gang du skal male huset ditt eller velge farge for prosjekt.

S 40 40 - Y70R	S 60 10 - G70Y	S 40 40 - R90B	S 50 30 - Y80R
S 20 40 - Y10R	S 05 02 - Y	S 30 50 - Y30R	S 40 20 - R90B
S 30 50 - Y90R	S 15 15 - Y50R	S 03 00 - N	S 30 10 - G
S 05 05 - Y10R	S 30 20 - G30Y	S 40 20 - Y30R	S 10 30 - Y30R
S 20 30 - R90B	RAL 8029	S 10 05 - Y30R	S 60 10 - Y70R

02

Fargebruk på fasader

For å skape visuell dybde, variasjon og menneskelig skala i Andenes sentrum, bør alle fasader inkludere minst tre distinkte farger. Dette bidrar til å gi bygningene liv og karakter, og gir samtidig en tydeligere stedsidentitet og orientering.

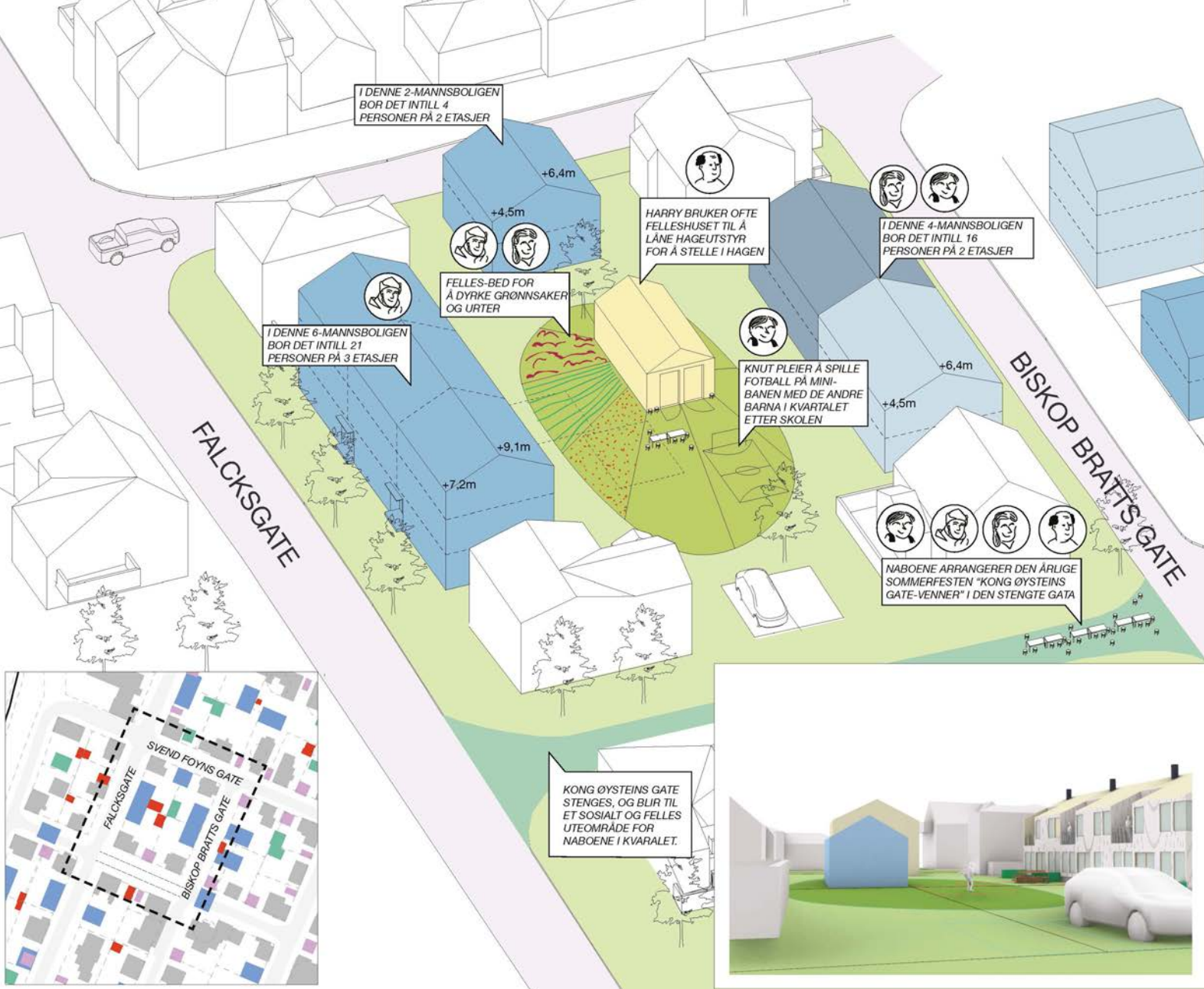
For å bygge en god palett til fasaden er det nyttig å organisere fargene du velger i en tredelt struktur. Disse omtales ofte som hovedfarger, aksentfarger og kontrastfarger. I denne veilederen har vi presentert paletten for Andenes som et utgangspunkt, for å bygge gode og varierte paletter, som sikrer konsistent og bevisst bruk av farger på tvers av ulike bygningselementer.

1) **Hovedfarger** dekker de største flatene, som yttervegger og større bygningsvolumer. Disse danner grunnlaget for fasadens visuelle identitet og skal harmonere med områdets helhetlige uttrykk og materialbruk.

2) **Aksentfarger** brukes for å fremheve detaljer og arkitektoniske elementer. Viktige elementer vil ofte være vinduer, lister og detaljeringer rundt dør. Det kan også være grunnmuren, skille mellom etasjer og skiller mellom siste etasjen og taket. Fargene på dør- og vindu bør i særlig grad sikres variasjon fra hovedfarger.

3) **Kontrastfarger** benyttes i mindre omfang for å skape fokuspunkter. De kan fremheve spesifikke detaljer som inngangspartier, balkonger eller spesielle hjørner av en bygning. Bruken av kontrastfarger bør være bevisst og strategisk, slik at de bidrar til orientering og lesbarhet i gatebildet.

Figur 1 - Fortetningsstrategi: Bilde øverst er hentet fra et mulighetsstudie for Andenes Sentrumsplan, utarbeidet av Lala Arkitekter. Arbeidet viser flere konkrete løsninger for fortetting i sentrum. Tilnærmingen øker fortettningsgraden gjennom flere små prosjekter med lavere risiko for utbygger. Nye boligtyper bidrar med å betjene etterspørselen fra flere brukergrupper.

03

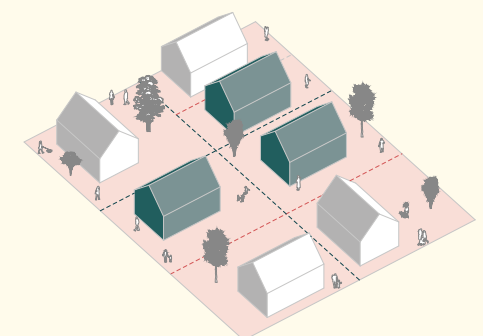
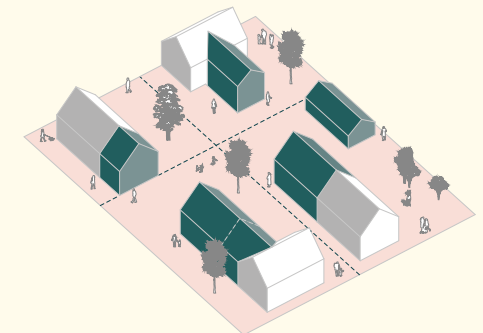
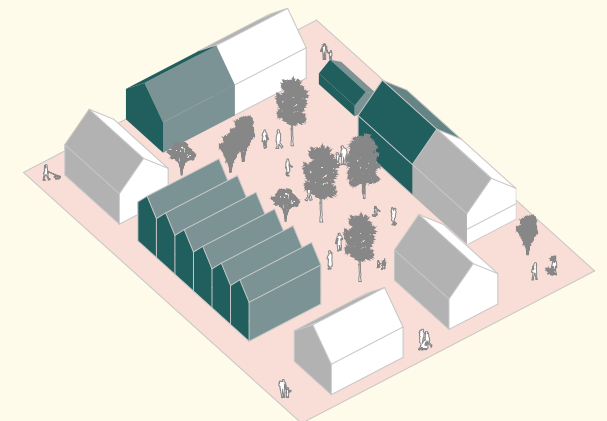
Bygningstyper, fortetting og utforming

Dagens sentrum bærer preg av flere stilperioder og byggeskikker. Eneboligen er særlig dominerende. Fremover er det viktig å utvikle en mer variert bygningsmasse som fleksibelt kan svare ut flere behov, boformer og brukergrupper. Det kan samtidig gi flere møteplasser og bedre ressursutnyttelse i fellesskap på sikt.

Trønderlånet og rorbua kan med fordel ses på som inspirasjon for å koble moderne byggeri med eldre byggeskikk framover på Andenes. De gir et godt utgangspunkt for å binde historisk form med ny stedsutvikling. Trønderlånet kan huse mange enheter i en klassisk bygningskropp. Samtidig har den en fleksibel og robust plan som kan tilrettelegge for mange ulike leilighetsstørrelser med høy utnyttelse, og gode muligheter for kollektive deløsninger på internt og eksternt plan (Lala arkitekter, 2023).

Med sentrumsplanen legges det opp til fortetting gjennom forsterking av kvartalsstrukturen. Her finnes det mange måter å utnytte åpent areal i sentrumskvartalene. Når et nytt bygg etableres skapes samtidig nye rom rundt bygningen for eier, naboer og lokalsamfunnet. Det må derfor alltid vurderes hvordan samspillet mellom nytt og gammelt kan skape gode uteområder.

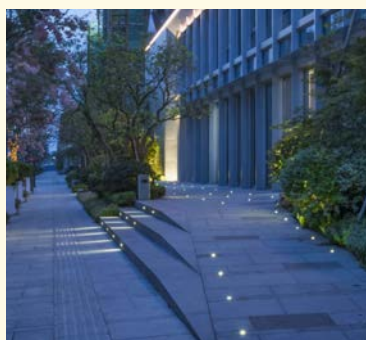
Andøy kommune har et stort analytisk materiell med innsikt i mulighetene for Andenes sentrum. Henvend deg gjerne for å få mer kunnskap om mulighetene som er utredet.

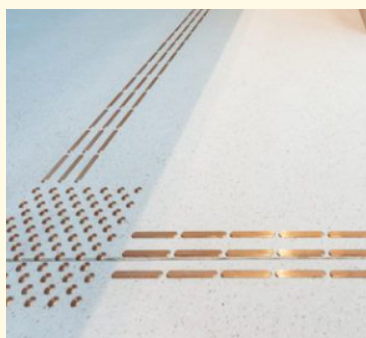
04

Figur 2: En større trapp med rekkverk er kombinert rullestolrampe til venstre. Materialer er valgt for å sikre visuell likhet mellom elementene.

Figur 3: Varmt LED-lys i belegningsstein er brukt for å markere ganglinjer og kanter på kveldstid.

Figur 4: Løsninger som ivaretar universell utforming for de med nedsatt synsfunksjon bør ha materialvalg som naturlig inngår med øvrig løsning på bygget eller område de plasseres i.

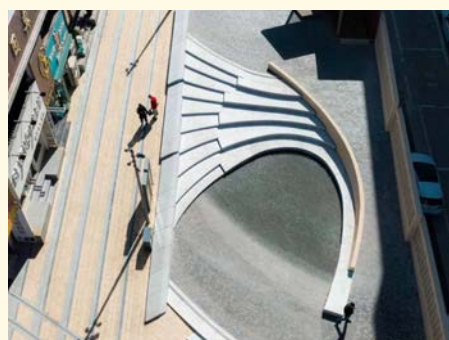
Figur 5: Rekkverk og andre sikkerhetsfunksjoner kan ved behov integreres presist med god design for å sikre ønsket uttrykk og stil.

Universell utforming

Universell utforming bør integreres tidlig i prosjekteringen for å sikre tilgjengelighet for alle. Løsningene bør være en naturlig del av bygget eller uterommet, ikke ettermonterte tillegg.

Som eksempel bør en rampe sømløst inngå i inngangspartiet, ikke plasseres separat. Det kan være en utfordrende øvelse og finne løsninger som oppleves arealeffektive. Samtidig vil god design og godt integrerte løsninger kunne gi mer til uteområdet i form av unik stedsbygging og mulighet for integrering av sosiale funksjoner.

Utforming som ivaretar tilgjengelighet for de med f. eks redusert syn, hørsel, bevegelse eller andre behov bør ha materialvalg som synlig harmonerer med omgivelsene. Belegg bør være sklisikre, mens møblering og beplantning bør bidra til en pen, ryddig og helhetlig utforming.

Figur 6: Ved å etablere en rullestolrampe til høyre, kan et vannspeil med tilhørende trapp og sitteplasser kombineres til venstre.

05

Materialer og stedsutvikling

Valg av materialer er en nøkkel til å skape vakre, funksjonelle og holdbare omgivelser. Andenes har et maritimt klima med milde vintre, kjølige somre og betydelig nedbør året rundt. Dette betyr at materialene må tåle fuktighet, vind og temperatursvingninger. I dagens byggeskikk er det også viktig å velge materialer med lav miljøpåvirkning. Det bør derfor vurderes bruk av lokale og gjerne resirkulerte materialer.

For kledning anbefales treverk, samt bruk av murstein og puss. I tillegg kan lokal stein gi bygninger en solid forankring i landskapet. Arkitektur og byggekunst er samtidig et levende fag og det oppfordres til innovasjon og nytenkning der dette evner å spille på lag og harmonere med eksisterende omgivelser.

Materialvalg og utforming skal settes i sammenheng med fargebruk. Det bør settes mål om å skape visuelt varierte og attraktive bygninger som gir egne preg til de forskjellige stedene rundt om i sentrum. Dette styrker både egenarten og orienteringsevnen på Andenes. Slike investeringer gir effekt og gevinst på lang sikt.

Forfallet ved større deler av bygningsmassen på Andenes preger i dag opplevelsen av stedet vårt. Både ved transformasjon og ved nybygg bør det derfor etterstrebes kvalitetsmaterialer med god holdbarhet og et gjennomtenkt vedlikeholdskonsept. Dette gjelder særlig på fasader som henvender seg mot gate eller offentlige rom. Det er ikke til å unngå at våre bygg signaliserer og reflekterer våre verdier og våre evner. Vi må våge å investere og satse på bygg som skal stå og videreutvikles, relevante og vakre, i flere hundre år.

06

Fasadeutforming og møte med gata

For å skape et levende og bærekraftig tettsted er utformingen av bygningers fasader og deres møte med gata avgjørende. Vi vet at bygninger som tilpasser seg både sin egen og den ytre aktiviteten, bidrar med å øke attraktiviteten til området rundt seg selv. Som en konsekvens av at bygget er raus med sine omgivelser, bidrar igjen utformingen svært ofte med å skape verdi for den opprinnelige eiendommen over tid. Her er noen konkrete prinsipper som bør vektlegges i Andenes sentrum.

1) Etabler aktive og åpne fasader i første etasje: Når bygningers førsteetasjer er utformet med aktive funksjoner som butikker, kafeer eller andre sosiale formål, skapes det liv og aktivitet langs gatene. Dette gjør områdene mer attraktive og trygge for fotgjengere. Første etasje bør også ha større vinduer og glassflater enn øvrige etasjer. La de gi innsyn til aktivitetene inne i bygningen. Skjerming av privatliv bør økes gradvis oppover i etasjene.

2) Invester i detaljene: En gjennomtenkt detaljering av fasaden, spesielt for første etasje, vil bidra til et variert og interessant gatebilde. Dette tiltrekker oppmerksomheten vår og øker aktivitet. Bruk av kvalitetsmaterialer er viktig. Arkitektoniske elementer som arkadesøyler, overheng eller nisjer, kan gi bygningen karakter og menneskelig skala.

3) Etabler kantsoner og overganger: Overgangen mellom bygning og gate, ofte kalt kantsone, bør utformes slik at den markerer skillet mellom privat og offentlig rom uten å virke avvisende. Dette kan oppnås gjennom elementer som trapper, beplantning eller sitteplasser som inviterer til opphold og sosial interaksjon.

4) Vær bevisst på menneskelig skala: Bygningers fasade, og særlig første etasje mot gata, bør utformes med tanke på menneskelig målestokk, slik at de oppleves som innbydende og tilgjengelige. Dette innebærer blant annet å unngå store, monotone fasader og i stedet fokusere på variert utforming som appellerer til fotgjengere.

Figur 7 - Åpent/lukket: Et eksempel til illustrasjon på hvordan fasadeutformingen kan bidra inkluderende (1. etg) i møte med gate og publikum. Fasader kan likefullt bidra ekskluderende og privatiserende (2. etg og oppover). Utforming av bygninger i sentrum av Andenes bør utvise forståelse for ansvaret og muligheten de har til å bruke fasaden både til å skape privatliv internt, og til å skape aktivitet og attraktivitet i gate og nærmiljøet. Bilderrettigheter: Adam Mørk

Figur 8: Det er mange måter å framheve første etasje og å åpne opp kontakt mellom inne og ute. Farger, materialvalg og form setter grunnleggende premisser for bygning og nærmiljø.

Figur 9 - Bygulvet: Ideen om "bygulvet" er nyttig. Den minner oss om at første etasje på husene vi bygger er med på å skape rommet og stedet som blir til mellom bygningene. Kostnadene ved å gjøre første etasje åpen og attraktiv er en investering i nærmiljøet som bygningen selv alltid vil være en del av. Bilderrettigheter: Lachlan Gowen

Figur 10 - Gatekunst: Fasader rommer mange muligheter. Vi bør fortsette å ha rom for kreativitet, humor og gatekunst.

Prinsipper for uterom

For å utforme estetiske uterom på Andenes er det viktig å ta hensyn til det lokale kystklimaet. Heller enn å konkurrere med tradisjonelle uterom som vi finner lenger sør, bør det arktiske klima forstås med muligheten til å tilføre unike og kortere opplevelser gjennom året.

1) Design for korte, intense opplevelser:

Det kanskje viktigste for uterom på Andenes er at uterommene fungerer som opplevelsesrom like mye som bruksrom. Sørg for at uterommet skaper visuelle kvaliteter med hyggelig utsyn og tydelig tilhørighet. Legg til rette for korte, men verdifulle opphold. Uterom skal gi noe med en gang: ly, utsikt, en lun krok, noe vakkert. Folk går ikke nødvendigvis ut for å sitte lenge, men for å kjenne været trygt, lufte hodet, eller ta en kaffe i ly av en sjelden solskinnsdag.

2) Skap le og lune lommer fra vinden:

Andøya har et fuktig og vindeksponert klima. Som i mange nordlige kystkommuner er det derfor ofte vinden som gjør at folk ikke bruker uterom, ikke nødvendigvis temperaturen. Bygninger og deres plasseringer skal være primær bærer av værbeskyttelse. Samtidig kan vindskjerming oppnås gjennom sekundære konstruksjoner, jordvoller eller vegetasjon. Det er også smart å vurdere mikroklima på tomte. Sola vil, som eksempel, varme opp noen steder raskere enn andre på våren. Sørg samtidig for intime soner der folk kan føle seg trygge.

3) La uterom forsterke naturopplevelsen

– **ikke skjule den:** I krevende klimaer er uterom ofte viktige som identitetsskapere og orienteringspunkter. Gode uterom kan med fordel derfor også bidra med lokal vegetasjon som viser årstidene tydelig. Kvalitetsmaterialer og mindre konstruksjoner som tåler vær og slitasje kan også bidra med å løfte fram naturens krefter for å skape unike møter med værøpplevelsen på Andenes.

4) Tenk psykologisk, ikke fysisk, varme:

Det er mange små ting som kan heve kvaliteten på uterom og tiden vi bruker i dem. Små ting som belysning i mørketida, bruk av varme materialer (treverk, matte overflater), bruker av farger og kontraster, og innrammet utsikt kan tiltrekke oss og gi opplevd varme.

5) Utnytt behov for drenering og vann-

håndtering til gode uterom: Mange tiltak som håndterer vann er gode anledninger for å berike uteområder. Med betydelig nedbør er også effektiv drenering essensielt. Overflater som grus eller permeabel belegningsstein, tillater vann å trenge gjennom og reduserer overflatevann. Regnbed, vannspeil, vannrenner og vegetasjon er andre eksemplar på overvannshåndtering som gir estetisk verdi utover kun sin nyttefunksjon.

Figur 11 - Vinter: Vinteren er mørk, men kan også være vakker på Andenes. Beskyttelse fra vind bør primært skapes gjennom bygningens plassering. Uterom bør tilpasses kortere opplevelser og aktivitet gjennom hele året.

Historier verdt å minnes

Stedene våre holder på og utløser minner og historier i oss. Andenes har en rik historie som strekker seg langt tilbake i tid. Gjennom århundrene utviklet stedet seg til et betydelig fiskevær, kjent for sitt rike helårsfiske og store fiskeeksport. I dag knytter vi også øya til romfartsindustri, teknologi- og dronesatsning, landbasert fiskeoppdrett og store satsninger på det unike naturmangfoldet – for å nevne noe.

På godt og vondt bærer bygningene på Andenes med seg minner fra våre ulike epoker. Andenes fyr ble tent første gang i 1859 og står fortsatt som et landemerke ved havna. Sammen med nye og gamle bygg forteller den historier om tidligere teknologi, samfunnsstruktur og estetiske verdier.

Ved å bevisst bevare deler av det historiske preget inn i videreutviklingen av våre bygninger og omgivelser, tar vi vare på samfunnets kollektive erfaringer. Dette gir ikke bare identitet og kontinuitet, men skaper også en forbindelse mellom fortid og nåtid som kan berike lokalsamfunnet. Vi skal ikke gå baklengs inn i framtiden, men vi gjør klokt i å ta med historiene og lærdommene som er verdt å minnes. Lykke til med ditt prosjekt!

*Avd. Samfunnsutvikling,
Andøy Kommune
2025*

Estetisk veileder

Andenes

Andøy kommune

Estetisk veileder for Andenes
Sentrumsplanen 2025
